

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของกรรมการ ความสามารถของ คณะกรรมการ การมีส่วนร่วมของสมาชิกและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกกับศักยภาพ ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านม่วงหวาน - โลกเจริญ ตำบลจันตุ้ม อำเภอ หลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็ง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์

1. ความหมายของกลุ่มออมทรัพย์

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับ กลุ่มออมทรัพย์ไว้ดังนี้

กรมการพัฒนาชุมชน. (2532 : 61) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ไว้ว่า กลุ่มออมทรัพย์เป็นขบวนการรวมคนทุกระดับ โดยมีหลักการและอุดมคติเดียวกันในภารกิจจะ ระดมเงินออมเพื่อไว้ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกกลุ่มทั้งในด้านการ ประกอบอาชีพและสวัสดิการของครอบครัว

มโนญ ศรีสุธาสินี. (2533 : 194) ได้ให้ความหมายของการออมทรัพย์ไว้ว่า หมายถึง การนำเอาเงินของสมาชิกมาฝากไว้กับกลุ่มตามจำนวนเงินที่ได้ให้สัจจะไว้ ซึ่งส่งเงิน ออมแต่ละเดือนหรือจำนวนหุ้นที่สมัครตรงตามกำหนดที่กลุ่มกำหนด

กลุ่มออมทรัพย์จึงเป็นองค์กรหรือกลุ่มคนที่ประสงค์จะจัดกิจกรรมออมทรัพย์ร่วมกัน โดยกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลงที่แน่นอน มีคณะบุคคลที่ผ่านการเลือกตั้งจากสมาชิก มาเป็นกรรมการ ทำหน้าที่ดำเนินงานกลุ่มให้ถูกต้องเรียบร้อยมั่นคง โดยจะกระทำการระดม เงินทุนจากกลุ่มสมาชิกร่วมกัน แล้วแบ่งให้สมาชิกนำไปแก้ปัญหาทางการเงิน โดยคำนึงถึง ความเกื้อกัททรเห็นใจ และสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน แก้ไขปัญหาร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ก็จะมีหลาย ๆ รูปแบบ

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์. (ม.ป.ป. : 69) ได้ให้ความหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไว้ว่า เป็นขบวนการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพให้รู้จักช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นในทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนต่อไป โดยการประหยัดและนำเงินมาสะสมรวมกันเพื่อเป็นกองทุน ให้สมาชิกกู้ยืมไปใช้ลงทุนประกอบอาชีพหรือเพื่อสวัสดิการของครอบครัว

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์. (2533 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นขบวนการรวมคนทุกระดับ โดยมีหลักการและอุดมคติเดียวกัน ในการระดมเงินออมเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและสวัสดิการของครอบครัว

2. วัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. การพัฒนาคน เพื่อให้สมาชิกมีคุณธรรม 5 ประการ

- 1.1 ความซื่อสัตย์
- 1.2 ความเสียสละ อุตุน
- 1.3 ความรับผิดชอบต่อนตนเองและผู้อื่น
- 1.4 ความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 1.5 มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2. พัฒนาสังคม คือ

2.1 ส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม โดยการปฏิบัติความยุติธรรมให้เป็นตัวอย่าง นำรายได้มาแบ่งปันผลประโยชน์กับสมาชิกอย่างยุติธรรม

2.2 ส่งเสริมและปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเคารพศักดิ์ศรีของคน สมาชิกมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน ไม่ว่าจะมเงินสักจะสะสมมากน้อยเท่าไร เพราะกลุ่มออมทรัพย์วัดคุณค่าของคน มิใช่วัดด้วยทรัพย์สินที่มีอยู่ แต่วัดจากคุณธรรมและความดีของสมาชิกแต่ละคน ที่แสดงออกต่อกลุ่มส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี สมาชิกจะพบว่าความสามัคคีทำงานร่วมกันนั้น จะช่วยแก้ปัญหาของตนเอง และของกลุ่มได้ การทำงานร่วมกันนั้นจะมีพลังและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อสมาชิกได้เรียนรู้หลักการดำเนินงาน และการประชุมแบบประชาธิปไตย มีสิทธิ มีเสียง แสดงความคิดเห็นของตนเองได้ โดยไม่เกรงกลัวผู้ใด และเคารพในมติของเสียงข้างมาก

2.3 ส่งเสริมพัฒนาการเป็นผู้นำที่ดี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตยังช่วยฝึกผู้นำที่มีความสามารถ ซื่อสัตย์ เสียสละ เพื่อส่วนรวมและผลิตผู้นำขึ้นมาทำงานเพื่อหมู่คณะหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปตามวาระการเป็นกรรมการ

3 พัฒนาเศรษฐกิจ คือ

3.1 การระดมเงินทุนในหมู่บ้าน ตำบล

3.2 ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพแก่สมาชิกให้ครบวงจร จนทำให้ไปสู่อาชีพหลัก โดยฝึกสมาชิกให้รู้จักการออม การวางแผนใช้จ่ายเงินของตนเอง และกู้เงินของกลุ่มอย่าง ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

3.3 ส่งเสริมการค้าขายให้สมาชิกเป็นนักธุรกิจขนาดย่อย ให้เกิดขึ้นในชุมชน ในชนบท เพื่อเป็นการปูพื้นฐานการประกอบอาชีพธุรกิจต่อไป

3. แนวทางในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กรมการพัฒนาชุมชน. (2532 : 61-80) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไว้ให้ปฏิบัติดังนี้

1. หลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งมีดังนี้

- 1.1 ปลุกฝังให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่ม และมีความรับผิดชอบ
- 1.2 ให้มีการพึ่งตนเอง ซึ่งมีคติที่ว่า ลังจะ ยดทน ก่อให้เกิดทุน
- 1.3 ให้มีคุณธรรม คือ ความเห็นออกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความเกื้อหนุน เพื่อแผ้วช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก
- 1.4 การควบคุมกันเอง คือสมาชิกต้องมีความสนใจดูแลความเคลื่อนไหวของสมาชิกด้วยตนเอง

2. อุดมการณ์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือ แนวคิดหรือความเชื่อที่ว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นแนวทางหนึ่งที่แก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ประชาชนกันตึมีสันติสุข โดยยึดหลัก "ประหยัด" การร่วมมือกัน ช่วยเหลือตัวเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มและกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอื่น ๆ

3. เป้าหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือตนเอง และร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้แต่ละกลุ่มต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มขึ้นตามปัญหาความต้องการหรือความจำเป็นของสมาชิก

4. ขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูล สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การประกอบอาชีพ รายได้ การลงทุน และสภาพปัญหาต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4.2 วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับ ผู้นำชุมชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา ว่ามีอะไรบ้าง ถ้ามีไ้ปัญหาเกี่ยวกับ

เงินทุน แหล่งเงินทุนและการตลาด ให้หาทางแก้ปัญหาโดยการวางแผนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตขึ้น

4.3 การวางแผนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดำเนินการดังนี้

4.3.1 นำความคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มาเผยแพร่แก่ประชาชนเพื่อให้สำนึกถึงปัญหาที่เขาประสบอยู่ว่าจะมีทางแก้ไขอย่างไร

4.3.2 รวมกลุ่มผู้นำและฝึกอบรมให้เข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างแท้จริง

4.3.3 ให้ผู้นำที่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว นำแนวคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ไปเผยแพร่ต่อญาติมิตร เพื่อนฝูง หรือคนอื่นๆ แล้วรวบรวมผู้ที่สนใจไว้เพื่อจัดตั้ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4.4 จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น ซึ่งมีการจัดตั้งโดย

4.4.1 นัดหมายผู้นำ ผู้ที่สนใจสมัครใจและศรัทธาในวิธีการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยชี้แจงวิธีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างละเอียดในทุกขั้นตอนให้ผู้เข้าร่วมประชุมฟังอีกครั้ง แล้วดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น สมาชิกที่ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มครั้งแรกเรียกว่า "สมาชิกก่อตั้ง"

4.4.2 กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพื่อถือปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับ ค่าสมัคร ค่าธรรมเนียม กำหนดวันส่งเงินสัจจะสะสม การนำเงินฝาก วันประชุมอื่นๆ ที่จำเป็น

4.4.3 เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4.4.4 จัดทำทะเบียนและบัญชีต่างๆ ได้แก่ บัญชีเงินสด บัญชีรายชื่อสมาชิก ทะเบียนคุมเงินสัจจะสะสม บัญชีรายวันรับเงิน บัญชีรายวันจ่ายเงิน

4.5 การเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดำเนินการดังนี้

4.5.1 การประชุมคณะกรรมการบริหาร ควรประชุมกันทุก 3 เดือน เพื่อปรึกษาหารือและแก้ปัญหาาร่วมกัน

4.5.2 กรรมการแต่ละคนควรประชุมกันเดือนละครั้ง

4.5.3 ควรจัดให้มีการประชุมสมาชิกเป็นประจำอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 6 เดือนต่อครั้ง เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และรายงานผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานให้สมาชิกทราบ ในการประชุมทุกครั้งควรมีการเพิ่มพูนความรู้แก่สมาชิกกลุ่มด้วย

4.6 การติดตามและประเมินผลงาน พัฒนาการผู้รับผิดชอบจะต้องคอยติดตาม พบปะคณะกรรมการและสมาชิกอยู่เป็นประจำเพื่อให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหายุ่งยากในการดำเนินงานอย่างทันที่

5. วิธีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีวิธีดำเนินงานดังนี้

5.1 การจัดตั้งกลุ่มแม้ว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะมีลักษณะเหมือนกลุ่ม ทั่วๆ ไป กล่าวคือ จะต้องเกิดจากพื้นฐานความเข้าใจศรัทธา และความต้องการของประชาชน แต่ก็มีความแตกต่างกันในขั้นตอนและวิธีการดังนี้

5.1.1 ประชาชนทุกคนสมัครเป็นสมาชิกได้ต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้า เท่ากัน และทุกคนมีสิทธิที่จะใช้บริการของกลุ่ม

5.1.2 ไม่มีการกำหนดจำนวนเงินสะสมขั้นต่ำให้แก่สมาชิก ให้เป็นไปตามกำลังความสามารถ

5.1.3 สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิและมีความเสมอภาคกัน ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนที่มีต่อกลุ่ม ถูกทำโทษจากกลุ่มหากไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้ และไม่ได้รับสิทธิพิเศษใดๆ ไม่ว่าจะเป็นกรรมการหรือสมาชิกกลุ่ม

6. คุณธรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นองค์กรที่รวมเอาคนที่รู้จักกันเพื่อแสวงหาแนวทางในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้การรวมตัวกันของสมาชิกแน่นเหนียว สามารถทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็คือ คุณธรรมของมวลสมาชิกนั่นเอง คุณธรรมดังกล่าว ได้แก่

6.1 ความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตก็คือ การสร้างสิ่งจะต่อตนเองในการประหยัด อดออมอย่างสม่ำเสมอ การซื่อสัตย์ต่อกลุ่มในการถือหุ้นหรือเงินฝากในกลุ่มอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เมื่อกู้เงินไปแล้วก็ใช้คืนตามสัญญา

6.2 ความรับผิดชอบ นอกจากการออมที่สม่ำเสมอหรือการชำระคืนตามสัญญาแล้ว การแสดงบทบาทหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบอื่นๆ การให้ความร่วมมือกับกลุ่มด้วย เช่น การเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอต่อการบริหารงานกลุ่ม ก็ควรเป็นความรับผิดชอบต่อที่สำคัญของสมาชิกกลุ่มด้วย ความรับผิดชอบเหล่านี้จะทำให้กลุ่มออมทรัพย์สามารถแก้ไขปัญหาให้กับเพื่อนสมาชิกของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

6.3 ความสามัคคี ในด้านความร่วมมือ ร่วมใจกันทำงาน เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ ความสามัคคีก่อให้เกิดพลัง การแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนให้สำเร็จได้จะตั้งองคค์พลังอันเกิดมาจากความสามัคคี

6.4 ความมีวินัย การอยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีการกำหนดกติกาซึ่งมาจากสมาชิก ความมีวินัยคือ การปฏิบัติตามกติกาการที่ร่วมกันวางนั้นอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะเรียกได้ว่ามีวินัย อันเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มก้าวไปสู่ความสำเร็จ

6.5 ความไว้วางใจ คือ การที่สมาชิกต้องมีความเชื่อมั่นต่อการจัดการทางการเงินของคณะกรรมการ และความเชื่อมั่นของสมาชิกกลุ่มด้วยกันในการกู้เงินของกลุ่ม

6.6 ความเห็นอกเห็นใจ สมาชิกของกลุ่มจะต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ต้องเห็นอกเห็นใจสมาชิกเมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ

6.7 การเสียสละ สมาชิกของกลุ่มจะต้องมีการเสียสละเวลาเพื่อความอยู่รอดและมั่นคงของกลุ่ม

7. ประเภทของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

7.1 สมาชิกสามัญ

7.1.1 สมาชิกก่อตั้ง หมายถึง สมาชิกที่มีความสนใจ และศรัทธาในหลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น ซึ่งอาจประกอบด้วยสมาชิก 20-30 คน ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนจะให้สมุดสัจจะสะสมโดยไม่คิดมูลค่า

7.1.2 สมาชิกสมทบ หมายถึง สมาชิกที่มีความสนใจในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือตำบลที่ตนอาศัยอยู่ จึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเรียกว่า "สมาชิกสมทบ" จะต้องผ่านการทดลองส่งสัจจะไม่น้อยกว่า 3 เดือน ถ้ามีสัจจะที่เชื่อถือได้ จึงรับเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่มต่อไป ซึ่งสมาชิกสมทบนี้จะต้องเสียเงินค่าสมัคร และ ค่าธรรมเนียม ค่าสมุดสัจจะสะสมด้วย

7.2 สมาชิกวิสามัญ หมายถึงกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีในหมู่บ้าน ตำบล ที่มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยประธานกลุ่มเป็นผู้สมัคร ในนามของกลุ่มอาชีพต่างๆ สมาชิกกลุ่มถือสัจจะสะสมทรัพย์ผ่านกลุ่มอาชีพโดยประธานกลุ่มนั้นๆ เป็นผู้นำเงินฝากเป็นรายเดือนหรือเป็นผู้ยื่นขอกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในนามของกลุ่ม

7.3 สมาชิกกิตติมศักดิ์ หมายถึง ข้าราชการ คหบดี ผู้มีฐานะร่ำรวย สนใจและศรัทธาในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มได้ แต่ขอกู้เงินจากกลุ่มไม่ได้ แต่มีสิทธิรับเงินปันผลเฉลี่ยคืน และบริการอื่นๆ จากกลุ่มได้

8. คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการรวมคนมาไว้ในองค์กรเดียวกัน เพื่อให้คนเหล่านั้นได้มีโอกาสพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ดำเนินงาน อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของคนในสังคมเดียวกัน จึงจำเป็นต้องมี กฎเกณฑ์และกระบวนการในการดำเนินงานที่มั่นใจได้ว่าบุคคลที่เข้ามารวมกัน ในกลุ่มออม ทรัพย์เพื่อการผลิตจะมีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนบรรลุ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้เป็นอย่างดี อันประกอบด้วยสาระสำคัญโดยทั่วไปดังนี้

8.1 เป็นผู้ที่ยังบรรลุนิติภาวะ กล่าวคือ มีอายุตามเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะที่ กฎหมายกำหนด คือ อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือหญิงหรือชายอายุ 17 ปี ที่สมรสกัน ถูกต้องตามกฎหมาย

8.2 เป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงสัมพันธ์เดียวกัน เช่น ชุมชนเดียวกัน อาชีพเดียวกัน เป็นต้น

8.3 เป็นบุคคลที่มีความประพฤติและนิสัยดีงาม รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมที่ดี

8.4 เป็นบุคคลที่เห็นชอบในเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีความศรัทธาและเห็นคุณค่าของ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่จะมีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคม

9. การบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นธุรกิจการเงินชนิดหนึ่ง que ดำเนินการด้วยความ ร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกหลายคน คือ กิจกรรมที่สมาชิกมาร่วมมือกันทำงาน เป็นการ ทำงานที่ต้องทำกับคนหมู่มาก และเงินจำนวนมากขึ้นๆ ด้วยเป็นกิจการที่ยั่งยืนถาวร และต้อง มีความเจริญก้าวหน้า การที่จะให้สมาชิกทุกคนมาบริหารงานในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ย่อมเป็นไปได้ เพราะทุกคนก็ต้องมีงานประจำวันของตนเอง ต้องมีภาระในครอบครัว ดังนั้นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงให้สมาชิกด้วยกันเองเลือกตั้งเพื่อนสมาชิกที่มี คุณสมบัติ มีความรู้ ความเสียสละขึ้นมาทำงานแทนสมาชิกทุกคน ซึ่งเรียกว่า " คณะกรรมการ บริหาร" มาทำงานให้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยไม่มีสินจ้างรางวัลใดๆ ทั้งสิ้น

คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ประกอบด้วยกรรมการ 4 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการเงินกู้คณะกรรมการตรวจสอบ และ คณะกรรมการส่งเสริม

10. หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

10.1 คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่บริหารงานภายใน และติดต่อองค์กรภายนอกโดยมุ่งถึงประโยชน์ของสมาชิกเป็นสำคัญ คณะกรรมการชุดนี้มี 5-7 คน ประกอบด้วย

10.1.1 ประธาน ทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมใหญ่แก่สมาชิก การประชุมคณะกรรมการบริหาร และการประชุมคณะกรรมการอำนวยการเอง เป็นผู้ลงนามในเช็ค ในเอกสารการเงินต่างๆ ร่วมกับเหรัญญิก เป็นตัวแทนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการลงนามในเอกสารต่างๆ โดยต้องประทับตรากลุ่มเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่อื่นๆ อีก ตามคณะกรรมการอำนวยการจะมีมติมอบหมายให้

10.1.2 รองประธาน ทำหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่ สามารถปฏิบัติหน้าที่หรือเมื่อประธานมอบหมายให้ทำ

10.1.3 เหรัญญิก มีหน้าที่รับผิดชอบการเงินของกลุ่มควบคุมดูแล เอกสารต่างๆ รวมทั้งทรัพย์สินของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ลงลายมือชื่อในเช็คใบรับ-จ่ายเงินต่างๆ ควบคุมดูแลบัญชีให้ถูกต้องและเรียบร้อยอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้สมาชิกหรือกรรมการตรวจสอบมาตรวจดูได้

10.1.4 เลขานุการ ทำหน้าที่เป็น "นายทะเบียน" ของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต จัดรายงานการประชุม เก็บรักษารายงานและเอกสารต่างๆ ทำหนังสือเรียกประชุม

10.1.5 คณะกรรมการร่วม ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการมีดังต่อไปนี้

- 1) พิจารณารับสมาชิก พิจารณาเรื่องการสะสม หรือการรับฝากเงิน และกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้
- 2) กำหนดการประชุมใหญ่ ทำางดูแลสถานที่ประชุม และแสดงผลงานให้ที่ประชุมใหญ่ทราบ
- 3) พิจารณากำหนดจำนวนเงินหุ้นสูงสุดที่สมาชิกคนหนึ่งๆ จะถือได้โดยต้องไม่เกินกว่าร้อยละ 20 ของทุนดำเนินงานรวมทั้งหมดพิจารณากำหนดวงเงินสูงสุดที่สมาชิกจะกู้ได้ โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยและความจำเป็นของสมาชิกส่วนรวม และเงินนี้จะต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของทุนดำเนินงาน
- 4) จัดสรรเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน ก่อนการประชุมใหญ่

10.2 คณะกรรมการเงินกู้ มีจำนวน 3 - 5 คน ประกอบด้วยประธาน เลขานุการ คณะกรรมการร่วม

คณะกรรมการเงินกู้ มีหน้าที่ในการพิจารณาคำร้องขอยกเงินสมาชิก คณะกรรมการเงินกู้จะต้องมาประชุมพร้อมกันทุกครั้งที่มีการพิจารณาในคำร้องกู้ หรือในการเรียกสมาชิกผู้กู้มาปรึกษาหรือตัดสินว่าจะอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้เงินกู้นั้น ให้พิจารณาตามสมควรและยุติธรรม เพื่อให้เกิดผลดีแก่ผู้กู้และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นส่วนรวม โดยใช้วิธีพิจารณาตามระเบียบหรือวิธีตามที่ميمติไว้ การที่จะให้สมาชิกกู้เงินได้จำนวนมากน้อยเท่าใดนั้น คณะกรรมการเงินกู้ จะต้องศึกษาถึงความสามารถในการออม และความสามารถในการส่งเงินสะสม การเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และความสามารถในการส่งเงินยืมอีกด้วย เพราะถ้าหากอนุมัติเงินกู้ให้ไปเป็นจำนวนมากเกินกว่าความสามารถของสมาชิกที่จะคืนได้โดยสะดวกแล้ว การให้เงินไปนั้น แทนที่จะเป็นการช่วยปลดเปลื้องทุกข์ให้แก่สมาชิกจะกลับเป็นการทับถมให้สมาชิกได้รับความเดือดร้อนหนักยิ่งขึ้นอีก และถ้าไม่พิจารณาให้รอบคอบถึงความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบของกลุ่มสมาชิกผู้กู้ให้ต้องแท้ จะทำให้เกิดผลเสียแก่กลุ่ม คือ ไม่สามารถเก็บเงินกู้คืนมาหมุนเวียนให้แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ได้ตามกำหนด จะทำให้กลุ่มเกิดระส่ำระสาย และจะพาให้กลุ่มล้มเหลวในที่สุด และคณะกรรมการเงินกู้นี้ยังมีหน้าที่ต้องคอยสอดส่องดูแล และติดตามความเคลื่อนไหวของสมาชิกผู้กู้ รวมทั้งติดตามเยี่ยมเยียนและช่วยเหลือสมาชิกที่มีปัญหาไม่สามารถชำระคืนเงินกู้ได้

10.3 คณะกรรมการตรวจสอบ มีจำนวน 3 - 5 คน ประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ คณะกรรมการร่วม

หน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบซึ่งมีหน้าที่สำคัญมาก เพราะจะเป็นผู้ที่คอยตรวจสอบกิจการงานต่างๆ ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น บัญชีการเงิน เอกสาร การประชุมกรรมการ การดำเนินงานของคณะกรรมการต่างๆ ความสะดวกสบายของสมาชิก หรือความเดือดร้อนของสมาชิก คณะกรรมการตรวจสอบนี้จะแบ่งหน้าที่ทางารงานกันออกไป! เช่น คนหนึ่งมีหน้าที่คอยตรวจสอบบัญชีประจำ อีกคนหนึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบ และสอดส่องดูแลการประชุม หรือการดำเนินงานของคณะกรรมการต่างๆ อีกคนหนึ่งมีหน้าที่ดูแลหรือติดตามความเห็น หรือความต้องการของสมาชิก หรือบุคคลภายนอกที่มีต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการตรวจสอบโดยคณะแนแนเสียงเป็นเอกฉันท์มีสิทธิ์สั่งพักกรรมการในคณะใดคณะหนึ่ง เมื่อเห็นว่ากรรมการคนใดคนหนึ่งส่อทุจริต หรือไม่ซื่อสัตย์ต่อส่วนรวม โดยมีพยานหลักฐานที่สามารถรายงานให้สมาชิกในที่ประชุมใหญ่วิสามัญทราบได้ การประชุมทุกครั้งคณะกรรมการตรวจสอบจะต้องทำบันทึก หรือรายงานเพื่อเสนอให้คณะกรรมการอำนวยการทราบ

10.4 คณะกรรมการส่งเสริม มีจำนวน 3-15 คน ประกอบด้วย ประธาน เลขานุการ คณะกรรมการร่วม คณะกรรมการส่งเสริมที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็น คณะกรรมการคณะเดียวที่จะวางรากฐานที่มั่นคงให้กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือ " การให้ความรู้แก่สมาชิก" เพื่อสร้างความเข้าใจอันเนื่องแท้ในหลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และพัฒนาคุณธรรมประจำตัวของสมาชิกทั้งหมด คณะกรรมการส่งเสริมเชิญผู้มีความรู้มาเป็น วิทยากร หรือเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการได้ คณะกรรมการส่งเสริมนี้มีจำนวนเท่าไรก็ได้ ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หน้าที่สำคัญของคณะกรรมการส่งเสริม คือ ให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิก รวมทั้งผู้สนใจให้เข้าใจและรู้ซึ่งถึงเจตนารมณ์และอุดมการณ์ ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีหน้าที่แถลงผลงาน และการบริการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อ การผลิต ให้สมาชิกหรือบุคคลภายนอกได้ทราบ ออกเยี่ยมเยียนสมาชิกเก่าและใหม่ จัดหา บริการให้การศึกษา หรือวิทยากรให้แก่สมาชิกตามที่สมาชิกต้องการ และมีหน้าที่เสนอ ความเห็น หรือบันทึกต่อคณะกรรมการอำนวยการ เพื่อให้พิจารณารับหรือไม่รับสมาชิกผู้เริ่ม ทดลองสะสมเข้าเป็นสมาชิกถาวรของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่อไป

11. ทุนดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีดังนี้

11.1 ค่าธรรมเนียมแรกเข้าของสมาชิก และค่าสมัครตามระเบียบการของกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิต รวมทั้งค่าปรับด้วย

11.2 เงินทุน เงินทุนในการดำเนินการส่วนหนึ่งก็คิด เงินค่าหุ้น เงินยกย มลัจะพิเศษ โดยทั่วไปมูลค่าหุ้นละ 10 บาท และมีการสะสมเดือนละครั้ง เป็นไปตามวันที่ กำหนดไว้

11.3 เงินฝาก ซึ่งมีทั้งเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากนี้ ส่วน ใหญ่สมาชิกที่มีฐานะค่อนข้างดีเป็นคนฝาก ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนมีอัตรามากกว่าเงินฝาก สถาบันการเงิน

11.4 เงินกู้จากภายนอก เงินยืม เงินบริจาค ส่วนใหญ่ได้มาจากแหล่งเงินทุน เช่น สถาบันการเงิน หน่วยงานพัฒนาเอกชน ซึ่งมีดอกเบี้ยและไม่มีดอกเบี้ย และบางครั้งเป็น เงินบริจาคให้เปล่า

11.5 ทุนสะสมต่างๆ ซึ่งได้จากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีซึ่งได้แก่ เงินทุน สำรองเพื่อเป็นทุนสำรองของกลุ่ม หากสมาชิกขอลาออกจะมีเงินคืนแก่สมาชิกได้ทันที ทุน ขยายงานหากจำเป็นต้องลงทุน หรือขยายกิจการมากขึ้น ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนเรียนดี ทุนสวัสดิการเมื่อเจ็บไข้หรือมีเหตุอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ทุนฉุกเฉิน

12. กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นองค์กรทางการเงิน ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการประหยัดและออมทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก ครอบครัว และสังคม โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

12.1 การออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์จะต้องส่งเสริมให้สมาชิกนำเงินมาออมทรัพย์ ซึ่งเป็นในรูปของเงินค่าหุ้น โดยทั่วไปมูลค่าหุ้นละ 10 บาท และจะต้องมาสะสมเงินหุ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นกองทุนสำหรับสมาชิกที่เดือดร้อนโดยกู้ยืมเมื่อถึงคราวจำเป็น การออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอจะทำให้กองทุนของกลุ่มโตขึ้น และสามารถบริการสมาชิกได้อย่างทั่วถึง

12.2 การรับฝากเงิน หมายถึง สมาชิกนำเงินมาฝากไว้กับกลุ่มออมเป็นเงินที่นอกเหนือจากการสะสมค่าหุ้นของสมาชิก เพื่อเป็นการระดมทุนให้กลุ่มสามารถบริการสมาชิกได้อย่างทั่วถึง โดยได้รับผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยและวิธีการ ฝากเงินจะขึ้นอยู่กับระเบียบที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกำหนดไว้ ประเภทเงินฝากที่กลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตเปิดบริการมี 2 ประเภท คือ เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์สามารถถอนได้ตลอดเวลา แต่เงินฝากประจำสามารถถอนได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการรับฝาก

12.3 การให้บริการ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก เพื่อเหตุจำเป็นหรือเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยทั่วไปจะให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก 3 ประเภท คือ

12.3.1 เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน เป็นเงินกู้ที่บริการให้สมาชิกเพื่อช่วยแก้ปัญหากรณีเร่งด่วนหรือเกิดขึ้นอย่างกระทันหันให้แก่สมาชิก เช่น อุบัติเหตุ ชำระค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เป็นต้น ลักษณะของเงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉินคือจะต้องบริการสมาชิกด้วยความรวดเร็ว จำนวนเงินไม่มากนักและระยะเวลาชำระคืนสั้น

12.3.2 เงินกู้สามัญ เป็นเงินที่ให้บริการสมาชิกเพื่อใช้จ่ายให้ครอบครัว หรือคู่ไปเพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัว เช่น ลงทุนประกอบอาชีพ ซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น ลักษณะของเงินกู้สามัญคือ มีขั้นตอนและหลักเกณฑ์การพิจารณาหลักประกันจำนวนเงินตามกำลังความสามารถของกลุ่ม ระยะเวลาชำระคืนปานกลางคือ ไม่ชำระคืนในระยะสั้นหรือยาวนานเกินไป

12.3.3 เงินกู้พิเศษ เป็นเงินกู้ที่ให้บริการแก่สมาชิกโดยมีจุดประสงค์ให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกในการส่งเสริมฐานะความมั่นคงให้ครอบครัว เช่น ที่อยู่อาศัย ลงทุนประกอบอาชีพ เป็นต้น โดยสมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการสมทบเงินส่วนหนึ่ง ลักษณะที่สำคัญของเงินกู้พิเศษคือ มีขั้นตอนและหลักเกณฑ์การพิจารณา จำนวนเงินกู้สูง ระยะเวลาชำระคืน

นาน มีหลักประกันและสมาชิกต้องมีส่วนสมทบ สำหรับเงินทั้ง 3 ประเภทนี้ จะต้องเป็นไปตามระเบียบการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกำหนดไว้

12.4 การจัดสวัสดิการ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนอกจากจะส่งเสริมสมาชิกออมทรัพย์และ ให้บริการเงินกู้แก่สมาชิกเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแล้ว กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ซึ่งการจัดสวัสดิการของแต่ละกลุ่มอาจจัดได้ดังนี้ เช่น การรักษาพยาบาล ฌาปนกิจสงเคราะห์ ทุนการศึกษา การประกันชีวิต เป็นต้น ในส่วนเงินทุนที่จะนำมาจัดสวัสดิการอาจได้จากการจัดสรรกำไรประจำปี หรือเงินบริจาค

12.5 ศูนย์สาธิตการตลาด (ร้านค้าชุมชน) หมายถึง ร้านค้าของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกคนเป็นเจ้าของ เป็นกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาการซื้อของแพง โดยวิธีรวมกันซื้อรวมกันขาย

12.6 ยุงฉาง หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ดำเนินการซื้อ-ขายข้าว หรือผลผลิตอื่นๆ เพื่อแสวงหาผลกำไรแบ่งปันกันในหมู่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการแก้ปัญหาการขายผลผลิตในราคาถูกลงโดยวิธีการรวมกันขาย

12.7 ธนาคารข้าว หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่ให้บริการข้าวเพื่อบริโภค หรือหาพันธุ์แก่สมาชิกหรือผู้ยากไร้ โดยการให้เปล่า (แลกแรงงาน) ให้ยืม (ไม่คิดดอกเบี้ย) หรือให้กู้ (คิดดอกเบี้ยเพียงเล็กน้อย) กิจกรรมธนาคารข้าวที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ

12.7.1 ธนาคารข้าวที่ดำเนินงานโดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

12.7.2 ธนาคารข้าวที่ดำเนินงานโดยไม่มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสนับสนุน

12.8 การส่งเสริมในด้านต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในด้านต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจึงต้องส่งเสริมสมาชิก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เช่น ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเพื่อก่อให้เกิดรายได้ โดยกลุ่มมีบทบาทในการสนับสนุนด้านเงินทุน ส่งเสริมให้สมาชิกมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง โดยกลุ่มมีบทบาทในการประสานงานสมาชิก มีส่วนสมทบการสร้างที่อยู่อาศัยอาจปรับปรุงจากที่อยู่เดิมให้มีสภาพดีขึ้น หรือจัดสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินใหม่

สรุปแนวคิดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการใช้เงินสัจจะสะสมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบร่วมกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน และความไว้ใจใจกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพึ่งตนเอง

ของสมาชิกกลุ่มอ้อมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และต้องเลี้ยงตนเองได้ จึงทำให้ผู้ดำเนินการกลุ่มอ้อมทรัพย์เพื่อการผลิตจำเป็นต้องระมัดระวัง และพยายามก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี ซึ่งในการดำเนินงานคณะกรรมการมีความสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารกลุ่มจะมีความสำคัญอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นสถานะผู้นำและการบริหาร

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

1. ความหมายของผู้นำ

ผู้นำ (Leadership) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบต่องานของกลุ่ม และต้องเป็นผู้ดำเนินการในการวางแผนทางเพื่อกำหนดทิศทางของงานของกลุ่ม ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถสร้างแรงจูงใจ เพื่อสนองความต้องการให้แก่สมาชิก ช่วยเพิ่มทุนพัฒนาสมรรถภาพของสมาชิก ดังนั้นผู้นำจึงต้องยึดหลักตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำ แต่จะต้องไม่คิดว่าการทำงานทุกอย่างต้องทำตามอุดมคติของตน นั้นหมายความว่า จะต้องมีการปรับปรุงพฤติกรรมในการเป็นผู้นำของตนให้เป็นไปตามที่สังคมยอมรับนับถืออีกด้วย จึงมีผู้ให้ความหมายของผู้นำไว้ดังนี้

โซโลมอน เบน (Solomon Ben.1959 : 30 อ้างถึงใน ศิริชัย ไตรสารศรี. 2539 : 34) ได้กล่าวว่าความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของการเป็นบุคคลใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น สามารถทำให้บุคคลอื่นรับฟังและเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ยอมทำตามคำแนะนำชี้แจงของเขาเพื่อกลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

เออร์วิน พี ฮอลแลนด์เตอร์ (Erwin P. Hollander.1988 : 19 อ้างถึงใน ศิริชัย ไตรสารศรี. 2539 : 23) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ บุคคลซึ่งมีบุคลิกภาพรวมทั้ง ผู้มีสถานะการแต่งตั้ง เป็นผู้ใช้อิทธิพลต่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่ม และดำเนินให้กลุ่มสู่เป้าหมายในการกระทำเช่นนี้ ผู้นำนี่จะเป็นใครก็ได้ ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการที่จะดำเนินการใดๆ ที่จะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

ประสิทธิ์ ทองอุ่น และคนอื่นๆ (2542 : 222) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้า โดยได้รับเลือกและได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้างาน ให้เป็นผู้ตัดสินใจเป็นผู้ใช้อำนาจ ทั้งพระเดชพระคุณในการปกครองบังคับบัญชา และถือได้ว่ามีอิทธิพลเหนี่ยวนำผู้อื่น ในการที่จะจูงใจให้บุคคลปฏิบัติตามกระบวนการของการบริหาร

สปีงเนทท์ เกตุทัต (2542 : 32-33) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีทรรศนะกว้างไกล และสามารถทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับและยินดีปฏิบัติตาม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำซึ่งสรุปได้ดังนี้ ผู้นำ คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติในการที่ ได้รับเลือกตั้งจากสมาชิกในกลุ่มนั้นๆ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้า และสามารถจูงใจให้ สมาชิกในกลุ่มนั้นๆ ยอมรับและปฏิบัติตาม ซึ่งจะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้

2. องค์ประกอบของผู้นำ

จิตจำนงศ์ กิจศิริติ (2532 : 108 ; อ้างถึงในชาติชาย ณ เชียงใหม่ 2543 : 52) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำท้องถิ่นไว้ดังนี้

- 2.1 ต้องมีความรู้หรือทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กลุ่มหรือชุมชนต้องการ
- 2.2 ต้องมีผู้ตามได้แก่ สมาชิก
- 2.3 มีโอกาสหรือสถานการณ์ที่จะใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แบบรู้ได้ใช้เป็น
- 2.4 มีความสามารถที่จะใช้ความรู้นั้น

นอกจากนี้ยังมีการอธิบายถึงองค์ประกอบของผู้นำชุมชนโดย พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2541 : 3-4) ได้อธิบายถึงลักษณะผู้นำไว้ 6 องค์ประกอบคือ

1. ตัวผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติภายในของตนเองเป็นจุดเริ่มต้น และเป็นแกนกลาง
2. ผู้ตามโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตาม
3. จุดมุ่งหมายโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับจุดหมาย คือ จะต้องมีความชัดเจน เข้าใจต้องแท้ และแน่วแน่ในจุดหมาย
4. หลักการและวิธีการ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับหลักการ และวิธีการที่ทำให้สำเร็จผลบรรลุจุดหมาย
5. สิ่งที่ทำโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสิ่งที่ทำ
6. สถานการณ์โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่ประสบซึ่งอยู่ภายนอกว่าจะทำอย่างไรจะผ่านไปได้ด้วยดีในท่ามกลางสังคม สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของผู้นำมีดังนี้

- 1 มีความรู้ ความสามารถอันเป็นคุณสมบัติภายในตัวรวมทั้งมีความสามารถที่จะใช้ความรู้นั้นด้วย
2. มีผู้ตามที่ดี
3. มีจุดหมายในการทำงาน
4. มีหลักการและวิธีการเพื่อการทำงานให้บรรลุจุดหมายที่วางไว้
5. มีความมุ่งมั่นในการทำงาน
6. มีสถานการณ์ให้ได้ใช้ความสามารถของตน

3. ประเภทของผู้นำ

ประเภทของผู้นำนั้นจะแบ่งได้ 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการและ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ผู้นำคนหนึ่งๆ สามารถจัดได้หลายประเภทด้วยกัน โดยมีลักษณะและองค์ประกอบผสมผสานอยู่ในบุคคลเดียวกัน สมพันธ์์ เตชะอธิก (2540 : 23-42) ได้จัดประเภทผู้นำไว้ดังนี้

1. ผู้นำทางความคิด โดยมีความคิดในการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

1.1 พัฒนาคนแล้วพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เน้นให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดอุปายมุข อดอยากพึ่งพาตนเอง จนนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา

1.2 การพึ่งตนเองทางการเกษตร ด้วยการทำการเกษตรผสมผสานมีความรู้ทางธุรกิจในการซื้อขาย การจัดการ และการออมทรัพย์

1.3 การวิเคราะห์ชุมชน และทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเองแบ่งกลุ่มชาวบ้านให้ชัดเจน

1.4 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มคนจน คัดเลือกเกษตรกรรายย่อยที่ยากจน และส่งเสริมให้พวกเขาารวมกลุ่มและกระตุ้นผู้นำให้เกิดขึ้นจนเป็นที่ยอมรับ

1.5 การจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยมีกิจกรรมที่ร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และนักเรียนอย่างใกล้ชิด มีครูร่วมนำชาวบ้านแก้ไขปัญหาที่ชุมชน และทำกิจกรรมกับผู้เฒ่า

2. ผู้นำทางด้านศีลธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำเริ่มจากการเทศน์ สอนกรรมฐาน การลดละอุปายมุข และการประยุกต์กับงานพัฒนา

3. ผู้นำทางด้านอาชีพ เทคนิค การปฏิบัติ แบ่งได้ 2 ประเภท คือผู้นำที่เน้นหนักการทำกิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น เกษตรผสมผสาน ปศุสัตว์ เป็นต้น และผู้นำที่มีกระบวนการการทำงานที่ดีกับชาวบ้าน คือ มีความสัมพันธ์กับชุมชน การจัดประชุม อบรมศึกษาดูงาน วิเคราะห์ชุมชน จัดอันดับปัญหาเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

4. ผู้นำด้านการพูด แบบกระตุ้นเร้าทั้งความคิด และการปฏิบัติการณ์พูดในสิ่งที่ตัวเองทำมาด้วยมือ การพูดอธิบายแบบเรียบ ๆ

5. ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อชาวบ้านได้ โดยเสนอแผนงานและกิจกรรมเข้าสู่หน่วยงานราชการ

6. ผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน การมีบารมีและความสามารถในการระดมทุนภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

นอกจากนี้ พรรณงาม เจริญธรรมสาร และพิชยา แสงคง (2540 : 255 ; อ้างถึงในชาติชาย ณ เชียงใหม่ 2543 : 54) ยังได้แบ่ง ผู้นำออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของการเกิดผู้นำดังนี้

1. ผู้นำที่เกิดการพัฒนากลุ่มคน ผู้นำประเภทนี้ทำให้ชาวชุมชนเชื่อมั่น และเข้าร่วมกิจกรรมมากตลอด ลักษณะผู้นำประเภทนี้เน้นการประชาสัมพันธ์ การประชุมประสานกับเพื่อนชุมชนอื่น และถ่ายทอดได้ดี สมาชิกเข้าใจง่าย มีความโปร่งใส เคารพกติกาที่วางไว้ร่วมกัน

2. ผู้นำการต่อสู้ เมื่อมีสถานการณ์ต้องเผชิญหน้ากับทางราชการ หรือโรงงานอุตสาหกรรม จะมีผู้นำเป็นคนหนุ่ม การที่จะต่อรองและเรียกร้องสิทธิ แต่จะไม่ค่อยมีคุณธรรม ผู้นำประเภทนี้ในระยะหลังหาผลประโยชน์ใส่ตัวเอง ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนในภาวะปกติ

4. คุณลักษณะของผู้นำ

จิตจำนงค์ กิติกิริติ (2532 : 110-111 ; อ้างถึงใน ชาดิชา ย ฒ เชียงใหม่ 2543 : 63)

ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่คงถิ่นที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนากลุ่มคน 8 ประการ ได้แก่

1. มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
2. มีความซื่อตรงต่อหน้าที่
3. มีจิตใจเป็นกุศล
4. การยอมรับวิพากษ์การเสนอใหม่
5. ความเชื่อมั่นในตนเอง
6. ทศนคติแบบประชาธิปไตย
7. มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน
8. มีความเป็นผู้นำ

สต็อกดิลล์ (Stogdill, 1974 : 62-68) ได้ศึกษาหลักการของผู้นำ พบว่าคุณลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะดังนี้

1. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำจะมีคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้

1.1 สติปัญญาดี เฉลียวฉลาดรอบรู้ มีไหวพริบดี มีความคล่องแคล่วว่องไว ตื่นตัวอยู่เสมอ มีความรู้ดีรู้งาน มีความคิดริเริ่ม

1.2 มีการศึกษาเล่าเรียน เป็นคนช่างสังเกต ศึกษาด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ

1.3 ความรับผิดชอบ กินดีรับผิดชอบเมื่อผิดพลาด และเต็มใจรับคำตำหนิ

1.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสังคม สามารถชักจูงให้คนอื่นทำงานได้สำเร็จ

1.5 สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีฐานะดี และเป็นที่ยอมรับของสังคม

2. บุคคลที่ดี: รวงตำแหน่งผู้นำจะมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 2.1 รู้จักเข้าสังคม
- 2.2 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 2.3 มีความกระตือรือร้น
- 2.4 มีความเพียรพยายาม
- 2.5 มีความทะเยอทะยาน
- 2.6 มีความกล้าหาญ
- 2.7 มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2.8 มีความร่วมมือ
- 2.9 มีความโอบอ้อมอารี
- 2.10 มีความซื่อสัตย์
- 2.11 มีความฉลาดรอบรู้
- 2.12 มีความศรัทธา
- 2.13 มีความไม่เห็นแก่ตัว
- 2.14 มีเทคนิคในการทำงาน

สรุปผู้นำที่ดีมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. มีความเป็นผู้นำ คือ มีความรู้ความเข้าใจในสภาพของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ทันท่วงทีเหตุการณ์ปัจจุบัน
2. มีอุดมการณ์ทั้งความคิด การพูด และทำงานด้วยสติปัญญา มีเหตุผลกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ฟังมติส่วนใหญ่ รู้จักประสานสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนมีบุคลิกและเป็นแบบอย่างที่ดี
3. เป็นผู้มีความกระตือรือร้นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา สามารถแก้ไขปัญหาได้ มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
4. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการประสานงานได้อย่างดี และมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ ในการจูงใจสมาชิกร่วมงานกับตนเองได้

ผู้นำถือเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชาวบ้าน หากผู้นำได้รับการยอมรับมีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริงๆ ก็จะสามารถนำพาองค์กรชาวบ้านให้ประสบผลสำเร็จ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชาวบ้านได้ ผู้นำคนหนึ่งๆ สามารถจัดอยู่ได้ในหลายประเภทด้วยกัน โดยลักษณะของการผสมผสานอยู่ในบุคคลเดียวกัน เช่น ผู้นำทางความคิด การปฏิบัติ และการเผยแพร่รวมอยู่ในบุคคลคนเดียวกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้พอสรุปได้ว่า ผู้นำจะต้องมีบทบาทสำคัญกว่าผู้อื่นในด้านการนำผู้อื่น มีความฉลาด ไหวพริบดี และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุจุดหมายของกลุ่ม ที่ได้ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของการยอมรับของกลุ่มด้วย และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่น คล้อยตามและกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อหน้าผู้อื่น ทำคนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป การที่จะให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม หรือองค์กรได้มากน้อยเพียงใด และมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วมของสมาชิก

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การรวมกันของกลุ่มบุคคลในชุมชน ให้เป็นองค์กรเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมด้วยกัน โดยร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันและเกิดการพัฒนางานองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย จึงได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมคือ ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของตนเอง ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ

เสนห์ จามริก (2527 : 22) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้หมายความว่า จะดึงประชาชนให้เข้ามาทำกิจกรรมตามที่นักวิชาการ หรือองค์กรพัฒนาตั้งขึ้น แต่ให้ชุมชนมีกิจกรรมและวิธีการดำเนินการของเขาเองในชุมชน

อภิน รพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจปัญหา เป็นผู้ที่ทำทุกอย่างไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วว่าให้ประชาชนเข้ามาช่วยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดค้นขึ้นมา

สุเมธ ทราบแก้ว (2536 : 15) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า คือ การที่ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับร่วมมือ และรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้ามาช่วย มีการพัฒนาภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

ปกรณ์ ปรียากร (2530 : 64) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือการที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผลประโยชน์

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement)

ในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นต้นเหตุเร่งให้กระทำบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อนุภาพ ถิรสาม (2528 : 21-22) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทเกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ประชาชนจะต้องมีความสามารถ ในการค้นหาความต้องการ การวางแผน จัดการและบริหารองค์กร
2. ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม คือ ประชาชนจะต้องมีความเต็มใจเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วมดังกล่าวไม่ใช่เป็นการบังคับ หรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ประชาชนไม่ประสงค์จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ
4. ประชาชนจะต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม คือ ประชาชนจะต้องมีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน ในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาส และมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพิจารณาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยหลักการแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และเป็นสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาจึงควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ (เดวิด แมทิวส์, 2542)
 - 2.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน ช่วยให้กลุ่มที่ถูกกีดกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้มีโอกาสเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการต่อผู้จัดทำนโยบายการพัฒนา และมีโอกาสได้รับการพัฒนายกระดับฐานะให้สูงขึ้นหลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ
 - 2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้รัฐบาลสามารถระดมทรัพยากร ในท้องถิ่น เช่น ความรู้ ทักษะ บุคคล และแม้แต่ที่ดินและทุนที่ต้องใช้ในโครงการพัฒนา
 - 2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยปรับปรุงการกระจายสินค้าและบริการ ตลอดจนการกระจายรายได้ให้ดีขึ้น และการมีชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพพลที่ดี

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยสนองความต้องการทางจิตวิทยาของประชาชน จากการที่ได้มีอิทธิพลในการตัดสินใจต่อเรื่องที่มีผลกระทบถึงชีวิตและการทำงาน

3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจังทุกขั้นตอนนี้จะช่วยให้ประชาชนมีพลังการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแสดงถึงการช่วยเหลือตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการ ส่งเสริมการยอมรับ และการใช้ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ หรือนวัตกรรมบางอย่าง ซึ่งการยอมรับและการใช้นวัตกรรมนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนา

6. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาจะทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้ได้หนทางทางกรแก้ไขปัญหาเชิงนวัตกรรมที่ เหมาะสมกับปัญหาของชุมชนได้มากกว่าการให้บุคคลภายนอกเข้ามาช่วยแก้ปัญหา

ฟาเจนส์. (Fagence, 1977 : 4-5) ได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ยิ่งฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนกว้างขวางมากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้อิทธิพลของประชาชนต่อการกำหนดนโยบาย และแผนมีมากขึ้นเพียงนั้นยิ่งฐานการมีส่วนร่วมมากขึ้นเท่าใด ผู้วางแผนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถนำเสนอทางเลือกของสังคมมากขึ้นเท่านั้น และทางเลือกต้องสอดคล้องกับความปรารถนาของสังคมชุมชน และแผนจะได้รับการสนับสนุนจากมหาชน

3. การจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การจำแนกการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมแนวคิดของ โคเฮน และอัฟฮอฟ เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือ จำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision making) การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) มีดังต่อไปนี้ (Cohen and Uphoff, 1977 : 55-56) อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2527 : 101-102)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่สำคัญที่สุดคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ แล้วจึงเลือกนโยบายที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน การตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์นี้ได้โดยวิธีใด เช่นการช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว จะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลสิ่งที่สำคัญจะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

จากที่ได้ศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชน องค์กรประชาชน ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรเอกชน ได้ร่วมดำเนินกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการจนเกิดความรู้สึกผูกพันรับผิดชอบ เป็นเจ้าของมีลักษณะร่วมกันทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นมาในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจทางสังคมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2541 และเริ่มชัดเจนขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) สืบเนื่องถึงฉบับที่ 9 (2545-2549) โดยเป้าหมายของชุมชนเข้มแข็ง คือ การแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและปัญหาของสังคมไทย ซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้นจึงได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ดังนี้

1. ความหมายขององค์กรชุมชน

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2541 : 19) ได้ให้ความหมายของ องค์กรชุมชน (Community Organization) หมายถึง องค์กรหรือกลไกการจัดการที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเรียนรู้การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เช่น องค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชน องค์กรประชาชน หมายถึง คนที่อยู่ในเมืองและชนบทที่ประกอบอาชีพและอยู่บริเวณใกล้กัน โดยเน้นการมีเป้าหมายร่วมกันหรือผลประโยชน์ร่วมกัน

สัมพันธ์ เตชะอริกและคนอื่น ๆ. 2540 : 2-3 ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนไว้ดังนี้ คือ

1. องค์กรชาวบ้านในความหมายของ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มปศุสัตว์ ฯลฯ

2. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมในหมู่บ้าน เข้าด้วยกัน

3. องค์กรชาวบ้านในความหมายของ การประสานกิจกรรมเหมือนๆ กันในต่าง หมู่บ้านเป็นเครือข่ายกิจกรรมต่างหมู่บ้าน เช่น องค์กรชาวบ้านเพื่อพัฒนาอีสาน กลุ่มฮีโร่ได้น้อย ชมรมพัฒนาชาวบุรีรัมย์ เป็นต้น

4. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการต่อยอดกับนโยบายรัฐหรือผลประโยชน์ร่วมของชาวบ้านในหลายๆ หมู่บ้าน เช่น สมัชชาเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น

สมพันธ์ เตชะอธิกและคนอื่น ๆ (2540 : 3-9) ได้กล่าวว่าองค์กรชาวบ้านเป็นระบบใหญ่ระบบหนึ่งของชุมชนที่มีระบบย่อยต่างๆ รวมกันเป็นองค์ประกอบที่ทำให้้องค์กรชาวบ้าน ดำรงอยู่ได้ องค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญพอจำแนกได้ดังนี้

1. การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคม ต่อชุมชน ร่วมกันมีความเข้าใจตรงกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ อุดมการณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ยึดเหนี่ยวทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้ ถ้ากำหนดเป้าหมายระยะยาวหรือ วิสัยทัศน์ได้ยิ่งทำให้้องค์กรนั้นๆ มีอุดมการณ์ในการรวมตัวกันได้ดียิ่งขึ้น เช่น สหกรณ์ การเกษตรทำนงแมว จังหวัดขอนแก่น กลุ่มแม่รูปข้าว อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด และกลุ่มพรรณไม้ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 3 ้องค์กรนี้มีอุดมการณ์ร่วมกันในอันที่จะสร้างความ มั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน โดยที่ไม่ละเลยที่จะส่งเสริมความเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ว่าเป็นเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้า ้องค์กรชาวบ้านทำไปเพื่ออะไร เช่น การมีเป้าหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน มีวัตถุประสงค์เพื่อการมีคุณภาพที่ดีขึ้น การมีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และการเมืองก็มีวัตถุประสงค์ในการต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและ การเมือง เป็นต้น

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงเป้าหมายวัตถุประสงค์อาจมีลักษณะเป็นนามธรรมมากแต่ผลประโยชน์มีลักษณะเป็น รูปธรรมที่โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนต้องการ ้องค์กรชุมชนทั่วไปจึงต้องสร้างข้อมูลให้เกิด การรับรู้ทั่วไปว่าผลประโยชน์ของการรวมตัวเป็น้องค์กรคืออะไร

4. คน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของ้องค์กรชาวบ้าน มีส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1 ผู้นำ ถือว่าเป็นผู้กุมความมออยู่รอดของ้องค์กรชาวบ้าน หากผู้นำได้รับการ ยอมรับมีบารมี มีความสามัคคีปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริงๆ ก็สามารถ นำพา้องค์กรชาวบ้านให้ประสบผลสำเร็จ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่้องค์กรชาวบ้านได้ผู้นำ คนหนึ่งๆ สามารถจัดอยู่ได้หลายประเภทด้วยกัน โดยมีลักษณะของการผสมผสานอยู่ในบุคคล เดียวกัน เช่น เป็นผู้เฝ้าทางความดี การปฏิบัติและการเผยแพร่รวมอยู่ในบุคคลเดียวกัน

4.2 สมาชิก การที่สมาชิกร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทาง

ความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลตลอดจนมีสิทธิ์ที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร นับเป็นบทบาทหน้าที่และสิทธิอันพึงมีของสมาชิกในการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชาวบ้าน สมาชิกมีหลายประเภทที่เข้าร่วมคิด ร่วมทำงานกับองค์กรอาจจะเข้าร่วมกิจกรรมบ้างไม่เข้าร่วมบ้าง และสมาชิกประเภทเฝ้าดูเฉยๆ มีมากกว่าประเภทอื่น ๆ ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วมอยู่ในองค์กรแต่มีผลต่อการดำรงอยู่และความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน เพราะเป็นกลุ่มคนที่เฝ้าดูติดตามวิพากษ์วิจารณ์ และพร้อมจะเข้าร่วมมีหรือไม่เข้าร่วมมือกับองค์กร

2. ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทมารวมตัวกันเป็น "องค์กรชุมชน" โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของคนในชุมชน แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อสัณฐานเอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (ม.ป.ป. : 1) ได้กล่าวถึง ชุมชนเข้มแข็งว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นภูมิคุ้มกันของสังคม เป็นตัวป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาทางสังคม และภูมิคุ้มกันเกิดจากคนจำนวนหนึ่งมาอยู่รวมกัน โดยมีจุดหมายเดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารรวมกลุ่มกัน มีการเรียนรู้ การกระทำ และการบริหารจัดการร่วมกัน

ไสว พรหมณี (2543 : 15) ได้กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่สามารถเรียนรู้ร่วมกัน ศึกษาร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน มีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิต และการบริหารจัดการโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

บุญยัง หมั่นดี (ม.ป.ป. : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน คือ การที่ประชาชนมีประชาคมดี มีความยุติกันดี มีความสุข สมาชิกสามารถพัฒนาแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนได้

ชุมชนหรือความเข้มแข็งของชุมชน ตามแนวคิดของวัฒนธรรมชุมชนเป็นการมุ่งเน้นถึงภาพของชุมชนที่ควรจะเป็น หรือถูกใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนามากกว่าจะมุ่งใช้อธิบายผลวัดของการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2540 : 53-59) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนว่าอาจพิจารณาได้จาก

1. ตัวบุคคลหรือมนุษย์ สิ่งที่ยังบอกความเข้มแข็งของชุมชน คือ การเจริญเติบโตเชิงปริมาณและคุณภาพขององค์กร นั่นคือ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น และมีการสืบทอดคนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามารับผิดชอบต่อวงภาระงาน ส่วนในมิติคุณภาพพูดได้จากความรู้ความสามารถและทักษะ

รวมทั้งความคิด และพลังแห่งศีลธรรมทั้งของสมาชิกและผู้หนึ่ง อีกทั้งผู้นำอาจดูได้จาก ความสามารถและการประสานผลประโยชน์ และพลังสร้างสรรค์ของสมาชิกในการคิดค้นและทำ กิจกรรมอย่างมีชีวิตชีวาและมีความต่อเนื่อง

2. ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรม ผลงานหรือกิจกรรมของกลุ่มมีความต่อเนื่อง ดำเนินการอย่างเป็นเครือข่าย และขยายกิจกรรมใหม่ๆ และพิจารณาได้จากความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่องค์กรเผชิญในภาวะวิกฤต

3. ปริมาณและคุณภาพของทุนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์หรือสภาพแวดล้อม พิจารณาจาก ทุนด้านปริมาณของวัตถุที่เพิ่มมากขึ้นหรือได้มา เช่น กลุ่มวิสาหกิจที่มีวิวัฒนาการเพิ่ม กลุ่มสมุนไพรมีการรักษาพันธุ์พืชและป่าตามธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนเชิงคุณภาพพิจารณาจากความยั่งยืนของทุน เช่น ระบบการบริหารจัดการที่ทำให้สามารถเพิ่มวัตถุและสภาพแวดล้อมที่เป็น ทุน เป็นต้น

4. ทุนเพื่อนหรือเครือข่าย การมีเครือข่ายสมาชิกหรือกิจกรรมสะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถ ในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และเห็นถึงศักยภาพในการระดมทุน ใน เชิงปริมาณดูได้จากเครือข่ายสมาชิกที่มีกว้างมากขึ้น ในแง่คุณภาพดูได้จากความสามารถใน การจัดการกับเครือข่ายในลักษณะของความร่วมมือในการปฏิบัติงาน และลักษณะของอำนาจใน การเจรจาต่อรองหรือประสานงาน

5. สถานภาพขององค์กรชุมชน จากองค์ประกอบที่หนึ่งถึงสี่เป็นเพียงการพิจารณา จากตัวองค์กรชุมชนเท่านั้น การพิจารณาศักยภาพต้องอ้างอิงภายนอกด้วย คือ การประเมิน การยอมรับต่อองค์กรชุมชนจากกลุ่มบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องให้การยอมรับมากขึ้นเพียงไร

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541 : 14-18) ได้กล่าวถึงชุมชนเข้มแข็ง ว่ามีลักษณะสำคัญ

4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) สมาชิกของชุมชนช่วยกันเรียนรู้ คือ ชุมชนจะต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาต่อความเป็นไปของโลก รู้ข่าวสารด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้บางด้านที่จำเป็น เช่น ด้านอาชีพ การเมือง การปกครอง ให้กับชุมชนอย่างครอบคลุม การเรียนรู้ต้องเป็นการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติลงมือทำ และทำร่วมกันเป็นกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดความรู้จากการปฏิบัติ ซึ่ง เป็นความรู้จริง ก่อให้เกิด "ปัญญา" สามารถสร้างชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนถาวร

2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) ชุมชนที่มี ความสามารถในการจัดการตนเองได้นั้นประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ

2.1 การวางแผน (Planning) ชุมชนจะต้องมีโครงการหรือแผนของชุมชน ในโครงการ หรือแผนต้องระบุว่า ชุมชนจะทำอะไร ใครจะทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไร และทำอย่างไร

2.2 การจัดกระบวนการ (Organizing) คือ การเตรียมการเพื่อดำเนินการตามแผน เตรียมคน เตรียมวัสดุ เตรียมเงิน จะต้องมีการวางแผนว่าใครจะทำอะไร ตอนไหน มีการฝึกทักษะที่จำเป็นและนัดหมายการลงมือทำไว้ให้เรียบร้อย

2.3 การประเมิน (Evaluating) เมื่อการดำเนินงานเริ่มขึ้นแล้ว ต้องมีการกำกับงาน เพื่อให้แน่ใจว่างานเริ่มและดำเนินการตามเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ แก้ปัญหาอุปสรรคสนับสนุนส่วนที่ดำเนินไปได้แล้วให้ดียิ่งขึ้น และเมื่องานเสร็จลงมีการประเมินผลงานว่าดำเนินการครบถ้วนตามที่วางแผนไว้หรือไม่ สรุปปัญหาและแนวทางทั่วไปรวมทั้งบทเรียนที่ได้จากการทำงานโครงการนี้ มีข้อเสนอแนะและแนวทางการใช้ประโยชน์จากผลสำเร็จร่วมกัน

การจัดการชุมชน คือ รักษาความมั่นคงหรือความเข้มแข็งของชุมชนไว้กับการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป และช่วยประสานเสริมพลังกันได้เป็นอย่างดี

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) สมาชิกมีความผูกพันกับชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งที่มีสมาชิกจะยึดเหนี่ยวร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) ขณะคนพัฒนาเป็นความสันติสุขหรือสงบสุข ชุมชนมีสันติภาพเป็นศูนย์รวมของคนมีคุณภาพและคุณธรรม สันติภาพก็เป็นศูนย์รวมความพยายามเรียนรู้ ความสามารถในการจัดการ คนพัฒนาแล้วต้องมีความสุข ชุมชนพัฒนาแล้วมีสันติภาพสันติสุขนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

3. องค์ประกอบและลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นภารกิจของบุคคลหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และทุกส่วนของสังคมต้องอาศัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแต่ละชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้ทุนทางสังคม เพื่อยเอาชนะปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ ระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการทำนงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีการพัฒนาต่างๆ ซึ่งได้มีผู้ให้องค์ประกอบและลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ดังต่อไปนี้

ปารีชาติ วลัยเสถียรและคนอื่น ๆ (2543 : 337 – 347) ได้ให้ความเห็นขององค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่าประกอบไปด้วย

1. มีบุคคลหลากหลายที่มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

2. มีเป้าหมายร่วมกันและเชื่อมโยงกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก

3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกัน

4. มีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ

5. มีการระดมใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

6. มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในแนวราบ และติดต่อสื่อสารกันหลากหลาย

รูปแบบ

7. มีการจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

8. มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชน

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543 : 49 - 50) ได้สรุปลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

4. สมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินการ ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คนและหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี การพัฒนาอาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ห้องถิ่น ภาคีรัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 80-87) ได้สรุปแนวคิดที่จะสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ต้องพิจารณาจากประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1. คนจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ เพราะคนมีความเจริญทางปัญญา สามารถสร้างความเจริญได้เอง การพัฒนาคนจึงเป็นการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งและยั่งยืน

2. หลักการพัฒนา 10 ประการ คือ

2.1 หลักช่วยเหลือตนเอง ฟึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา "คน" ให้มีศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมากที่สุด ก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน คนช่วยตนเองได้และพึ่งตนเองได้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.2 หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วไปปรับจูนนำเข้าไปเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้จนเกิดการพัฒนาคคนและชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3 การใช้ทรัพยากรที่ใกล้ตัว ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุดและสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่ดีพอ ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป

2.4 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองให้ยั่งยืนได้

2.5 วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้ทั้งเข้มแข็งและยั่งยืน

2.6 ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนา จะต้องมีการมีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการทำงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อดำเนินงานไปแล้วสามารถประเมินผลและประสิทธิภาพได้

2.7 การประสานงาน หน่วยงานราชการและเอกชนจะต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงานเพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา การประสานความร่วมมือทุกหน่วยงานก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.8 การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ปัญหาหรือ พัฒนาอย่างตรงประเด็น ชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคคนในท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2.9 ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาแม้แต่พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียวจะทำให้คราเมเป็นไทยชาติหายไปจากท้องถิ่น การพัฒนาจะต้องทำควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

2.10 การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น และเทคโนโลยีจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพความเป็นท้องถิ่นไทย และเทคโนโลยีที่ดีจะต้องช่วยให้เกิดการพัฒนาคนและส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. วิธีการพัฒนาคน มุ่งพัฒนาที่ตัว "คน" เป็นสำคัญกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาคนเช่น วิธีการให้การศึกษ้อบรม วิธีการทำงานเป็นกลุ่ม วิธีพัฒนาแบบมีส่วนร่วม จากที่ศึกษามานี้พอสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มสมาชิกเกิดการรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ การกระทำ การบริหารจัดการ ร่วมกัน โดยอาศัยประสบการณ์และภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดองค์ความรู้สร้างเครือข่ายชุมชน เกิดเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีดังนี้

วิโรจน์ ปวะไพตะโก (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือระยะเวลาในการดำเนินงาน จำนวนสมาชิกก่อตั้ง จำนวนสมาชิกปัจจุบัน การดำเนินงานของศูนย์สาธิตการตลาด จำนวนครั้งที่สมาชิกได้รับการเพิ่มพูนความรู้ จำนวนครั้งที่คณะกรรมการบริหารได้รับการเพิ่มพูนความรู้ มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานกับระดับการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในการนี้การมีระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษรและจำนวนเงินสัจจะสะสมงวดแรก ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

คำเพชร จันทร์ธานี (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กรณีศึกษาร้านต้นอ่อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้แก่ คณะกรรมการ สมาชิก ระเบียบข้อบังคับ จุดมุ่งหมาย ขนาด การติดต่อสื่อสาร ปัจจัยเหล่านี้ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านด่อนประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายในกลุ่ม เช่น คณะกรรมการกลุ่มมีความเป็นประชาธิปไตย มีการวางแผนดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน ปัจจัยภายนอก เช่น องค์กรของรัฐ และแหล่งเงินทุน

ไพรัตน์ ฤทธิประเสริฐ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลขององค์กรประชาชนในการประกอบอาชีพธุรกิจขนาดย่อมภาคเกษตรกรรม ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จำกัด อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จำกัด เป็นองค์กรประชาชนที่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นมาเพื่อกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีธุรกิจสินเชื่อเป็นกิจกรรมหลักที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อประสิทธิผลด้านกำไร คือ ความรู้

ความสามารถ และประสิทธิภาพ ซึ่งจะบุคคลที่ประกอบกร เงินทุน และการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลโดยตรงในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน บทบาทของผู้เ้าในองค์กร เป็นปัจจัยด้านสังคมที่มีผลสนับสนุน ให้การประกอบธุรกิจขององค์กรประชาชนดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และยังมีหน่วยงานในภาครัฐและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสนับสนุน ให้การประกอบธุรกิจเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ กฎหมาย และวิชาการ

ฉนิศร ชูมณีโชติ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การก่อเกิดและการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลนาสวน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา การศึกษาพบว่า กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้จนประสบผลสำเร็จก็เพราะคณะกรรมการและสมาชิกยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ คือความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความไว้วางใจ และความเสียสละในการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด มีผลงานที่ตอบสนองต่อสมาชิกอย่างชัดเจน ทั้งผลตอบแทนและสวัสดิการที่ให้กับสมาชิก พร้อมทั้งมีกระบวนการดำเนินงานที่โปร่งใส ยืดหยุ่นสามารถปรับได้ตามสถานการณ์ มีการจัดองค์กรที่เน้นการกระจายอำนาจให้กรรมการหมู่บ้านเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจใช้กระบวนการประชาธิปไตย

ทองวิจัยประเมินผล กรมพัฒนาชุมชน (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม่ประสบผลสำเร็จ และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ประสบผลสำเร็จ จะมีปัจจัยทางด้านสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยมีความแตกต่างกันทางระดับรายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การได้รับข่าวสารข้อมูล การได้รับการประชุมชี้แจง ระดับความเข้าใจในหลักการ จัดอุปสงค์และวิธีการดำเนินงาน ในส่วนที่ไม่แตกต่างกันคือ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

พิมาน วงศ์อภัย (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์บริการสมาชิกนิคมสร้างตนเองเนินสง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้มีดังนี้

1. ด้านชุมชน ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกความเข้มพันธ์ของคนในชุมชน ความสนใจการจัดตั้งหมู่บ้าน และมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน
2. ด้านสมาชิก ได้แก่ สมาชิกเข้าใจวัตถุประสงค์ขององค์กร มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น เข้าร่วมประชุม ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน
3. ด้านผู้นำ ได้แก่ ผู้นำได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความตั้งใจทำงาน มีความซื่อสัตย์ ยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น มีบทบาทให้ข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา

มีความสามารถในการชักนำผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงาน ติดต่oprะสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก

4. ด้านการบริหารองค์กร มีการจัดองค์กรที่เน้นการกระจายอำนาจ มีระบบการคัดเลือกกรรมการโดยวิธีการเลือกตั้ง มีกฎระเบียบข้อบังคับที่เหมาะสม มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน

5 ด้านนักพัฒนา มีคุณลักษณะเป็นที่ยอมรับของชุมชน มีความตั้งใจทำงาน มีบทบาทกระตุ้นสมาชิกให้รับรู้ปัญหาและรวมกลุ่มให้ข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา และประสานความช่วยเหลือจากภายนอก

6. ด้านองค์กรภายนอกที่สนับสนุน ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุน บุคลากร และวิชาการ

ชลกาญจน์ ฮาซันนารี (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานเชิงธุรกิจ และผลจากการประกอบธุรกิจร้านอาหารของกลุ่มสตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านน้อย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ ความสามารถในการบริหารของคณะกรรมการกลุ่มฯ การบริหารจัดการด้วยกระบวนการกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น ทำให้กลุ่มฯ สามารถบริหารจัดการงานด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการธุรกิจโดยกระบวนการกลุ่ม เงินทุนในการประกอบการ และการแบ่งปันผลประโยชน์ การจัดประเภทของผลตอบแทนให้เกิดผลแก่การประกอบกิจการของกลุ่ม ผลทางด้านสังคมการค้าเงินกิจการของกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มสามารถจัดสรรเวลาในการรับผิดชอบการงานนอกบ้าน และสามารถดูแลครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และยังสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกลุ่มกับกลุ่มอื่นๆ ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ผลทางด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ที่ได้รับจากเงินปันผลทุกสัปดาห์ และสามารถลดการว่างงานหลังฤดูการทำนาทำไร่

พรรณทิพย์ เพชรมาก (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการแสวงหา ที่ดินเพื่อสร้างตมมั่งคั่งในด้านที่อยู่อาศัย : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์เคอริดยูเนียนร่วมใจพัฒนาชุมชนอ่อนนุช เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยที่มีผลได้แก่

1. ด้านชุมชน คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
2. ด้านสมาชิก สมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมต่างๆ ร่วมออกกฎระเบียบ ร่วมผ่อนชำระเงิน
3. ด้านนักพัฒนา นักพัฒนามีลักษณะเป็นที่ยอมรับของชุมชน มีความตั้งใจทำงาน มีความเชื่อพื้นฐานในการยอมรับศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์ ให้เวลาทำงานกับชุมชนเต็มที่

4. ด้านองค์กรภายนอก ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุน การฝึกอบรมสัมมนาจากหน่วยงานต่างๆ

สิน สือสวน (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนในเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนบ้านนางคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า มีปัจจัย 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสหกรณ์คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ได้แก่

1. ปัจจัยภายในชุมชนมี 5 ปัจจัยคือ

1.1. ด้านสมาชิก สมาชิกมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาร่วมกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในการก่อตั้งสหกรณ์ มีความพร้อมด้านการเงิน ร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวของสหกรณ์

1.2. ด้านกรรมการหรือผู้นำ ผู้นำมีคุณลักษณะที่ดี คือ ได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เอาใจใส่การทำงาน ผู้นำมีบทบาทในการช่วยเหลือสมาชิกแก้ปัญหา ชักชวนสมาชิกเข้าร่วมแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้สมาชิกตัดสินใจ ให้บริการอย่างเสมอภาค และปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก ผู้นำมีความสามารถในการเข้าใจปัญหา ผลักดันงานให้สำเร็จ ระดมความร่วมมือจากสมาชิกทำงานเป็นกลุ่มประสานงานกับภายนอก

1.3. ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในสหกรณ์เป็นไปในทางที่ดี

1.4. ชุมชนมีปัญหาร่วมกัน ทำให้สมาชิกเกิดความตระหนักร่วมกัน

1.5. ชุมชนมีฐานะดีทำให้การหาโครงการสร้างที่อยู่อาศัยประสบความสำเร็จ

2. ปัจจัยภายนอกมี 2 ปัจจัย คือ

2.1. ด้านนักพัฒนา ได้แก่

2.1.1. นักพัฒนามีลักษณะที่ดี คือ เข้าใจปัญหา เข้ากับคนในชุมชนได้ดี และมีความตั้งใจ

2.1.2. นักพัฒนาแสดงบทบาทที่ดี คือ กระตุ้นการรวมกลุ่มและจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา ให้ข้อมูล ปลุกฝังความคิดพึ่งตนเอง ประสานแนวคิดและทรัพยากรจากภายนอกและชี้แนะความระมัดระวัง

2.1.3. ด้านการสนับสนุนทรัพยากรจากภายนอก คือ ได้รับการสนับสนุนที่ดินจากกรมธนารักษ์ เงินกู้และความรู้จากชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย ด้านความรู้ด้านเทคนิคและสาขารูปโภคจากการเคหะแห่งชาติ

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่น ๆ. (2543 : 347) ได้สรุปว่าปัจจัยที่หนุนเสริมการพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น รวมถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ องค์ประกอบเกี่ยวกับสมาชิกของเครือข่าย ความสามารถ "แกนนำ" หรือ "แม่ข่าย" รวมทั้ง

ความสามารถด้านการบริหารจัดการ และความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย ได้แก่ กระบวนการส่งเสริมของหน่วยงานสนับสนุนรวมเชิงปัจจัยแวดล้อมทางด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น

ทัศนีย์ พิริยาลัยสันติ (2537 : 66) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสถาบันชุมชน - กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทุ่งมน จังหวัดสุรินทร์ พบว่าปัจจัยที่ผลักดันการเข้าร่วมของประชาชนในการสร้างสถาบันชุมชน ได้แก่ ปัจจัยภายนอก ชุมชน เกิดจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอก เข้าสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณเพื่อให้การรวมกลุ่มมีความมั่นคง และผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ความรู้และคำแนะนำ

สรวยุทธ เสี่ยงยม (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดชลบุรี ภายใต้การควบคุมของกรมการพัฒนาชุมชน ระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2534 พบว่า สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ยังมีความเข้าใจในหลักปรัชญา และวิธีการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตน้อยเกินไป ทำให้ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนั้นจึงต้องเน้นทางด้านการศึกษาอบรมเป็นอย่างมาก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีบทบาทในการเป็นสถาบันการเงินที่บรรเทาความเดือดร้อนในชุมชนแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหา นายทุนให้หมดไปได้ ดังนั้น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้องปรับปรุงการดำเนินงานต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพ เช่น การให้กู้ยืมเงินระหว่างกลุ่มกับสมาชิก การจัดหาทุนดำเนินการโดยกู้ยืมเงินจากธนาคาร ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดสรรเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ หรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกมากที่สุด

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสนใจคุณลักษณะต่างๆ ของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมของสมาชิกและองค์กรภายนอกที่มีผลต่อศักยภาพของการดำเนินงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จึงเขียนเป็นประเด็นในการศึกษาดังนี้

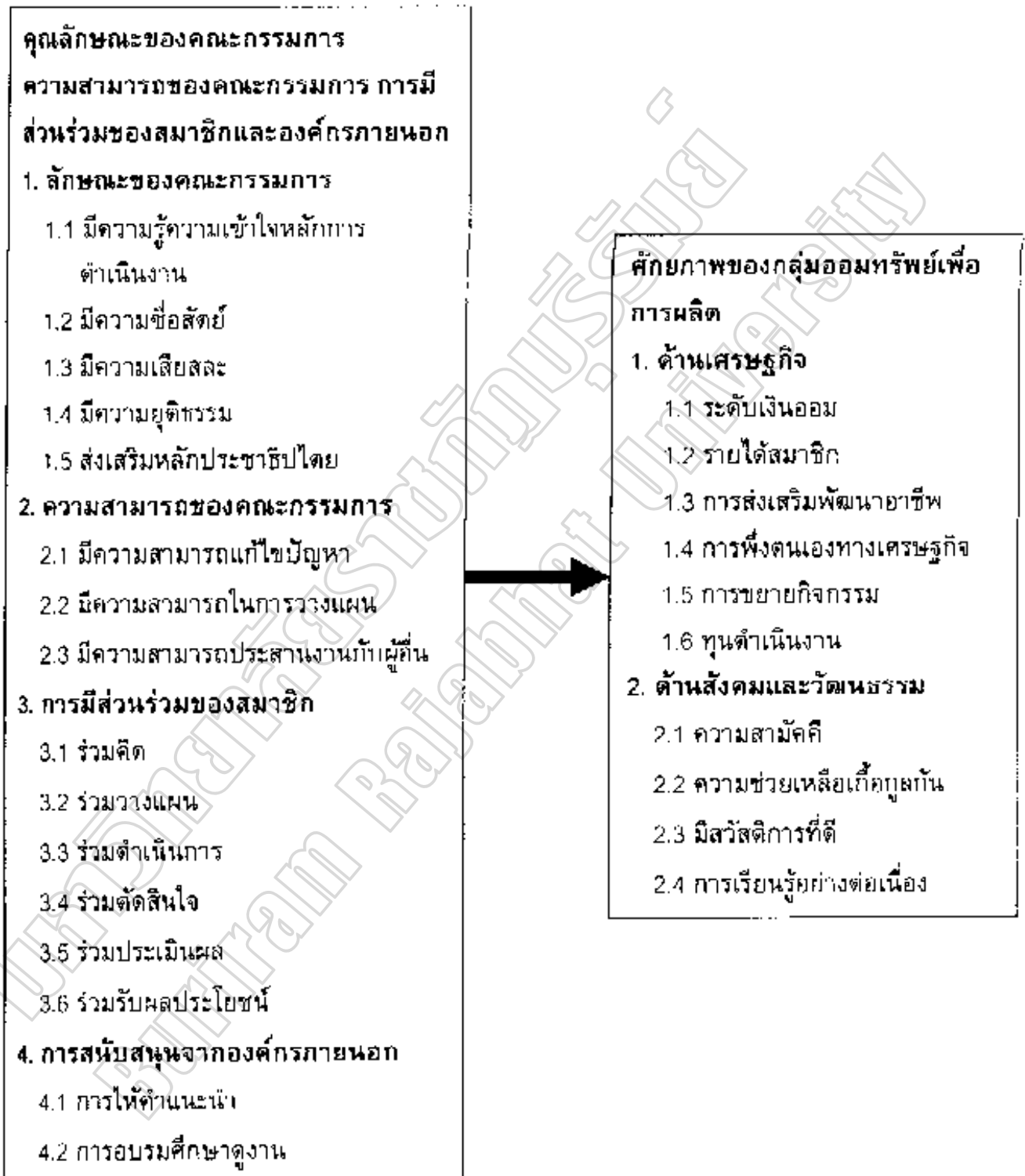
1. ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะ ซึ่งสัมพันธ์กับศักยภาพของการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอันได้แก่

- 1.1. คุณลักษณะของคณะกรรมการ
- 1.2. ความสามารถของคณะกรรมการ
- 1.3. การมีส่วนร่วมของสมาชิก
- 1.4. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

2. ศักยภาพของการดำเนินงาน ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย